

אחוז החסימה: מהו הרף הנדרש לכניסה לכנסת? מה הרציונל מאחוריו? ומה קורה לקולות שהוצבעו למפלגות שלא עברו אותו?

מה משותף למפלגה שקיבלה 150 אלף קולות ולמפלגה שקיבלה 20 קולות בלבד? שתיהן יכולות לסיים עם אפס מושבים בכנסת. כי בבחירות, לפעמים השאלה החשובה היא לא כמה קולות קיבלת – אלא האם קיבלת מספיק כדי להיכנס למשחק. זה בדיוק תפקידו של אחוז החסימה.

אז מה זה בעצם?

אחוז החסימה הוא הרף המינימלי שרשימה צריכה לעבור כדי לקבל ייצוג בכנסת. בישראל הוא עומד כיום על 3.25% מכלל הקולות הכשרים. מכיוון שמדובר באחוז ולא במספר קבוע, מספר הקולות הדרוש משתנה מבחירות לבחירות. בבחירות 2022 עמד אחוז החסימה על 154,855 קולות, בעוד מרצ קיבלה 150,793 – פער של 4,062 קולות בלבד! קצת יותר מ-4,000 קולות שהפרידו בין כניסה לכנסת עם כארבעה מנדטים, לבין הישארות מחוץ לכנסת עם אפס.

איך זה עובד?

אחרי שסופרים את הקולות בודקים אילו רשימות עברו את אחוז החסימה. הקולות שניתנו לרשימה שלא עברה לא מועברים לרשימה אחרת, אך גם לא משתתפים בחלוקת 120 המנדטים. לכן, גם אם מדובר ב-150 אלף מצביעים, הבחירה שלהם לא מתורגמת לייצוג בכנסת.

למה בכלל צריך אחוז חסימה?

המטרה היא לאזן בין ייצוג לבין משילות. מצד אחד, שיטת הבחירות היחסית נועדה לאפשר לקבוצות שונות בחברה לקבל ביטוי בכנסת. מצד שני, ריבוי סיעות קטנות עלול להקשות על הרכבת קואליציה, יצירת רוב יציב ותפקוד ממשלה לאורך זמן, היא גם עלולה להפוך מפלגות קטנות ל"לשון מאזניים", ולהעניק להן כוח מיקוח גדול בהרבה ממשקלן בציבור. אחוז חסימה גבוה יותר נועד לצמצם את הפיצול, לעודד התכנסות למפלגות גדולות יותר ולהגדיל את הסיכוי להקמת ממשלה יציבה.

ב-2014 הועלה אחוז החסימה מ-2% ל-3.25% במסגרת "חוקי המשילות". המהלך עורר מחלוקת חריפה: האופוזיציה החרימה את ההצבעה, והחוק עבר ברוב של 67 חברי כנסת.

השינוי השפיע במהירות על מפת המפלגות. לקראת בחירות 2015 התאחדו המפלגות הערביות, רע"ם, תע"ל ובל"ד, יחד עם חד"ש, והקימו את "הרשימה המשותפת". אף שהיו ביניהן הבדלים אידיאולוגיים משמעותיים, העלאת אחוז החסימה יצרה חשש שחלקן לא יעברו אותו בנפרד. הרשימה זכתה ב-13 מנדטים. בהמשך התפרקה, התאחדה מחדש, ובבחירות 2026 חזרו חד"ש, תע"ל ובל"ד להתמודד יחד ברשימה המשותפת, הפעם ללא רע"ם.

אותו מנגנון עובד גם בכיוון ההפוך: כפי שראינו כבר במקרה של מרצ, להחלטה לא להתאחד יכול להיות מחיר. לקראת בחירות 2022 הופעל לחץ על העבודה הומרצ להתמודד יחד, מחשש שאחת מהן לא תעבור את אחוז החסימה. העבודה סירבה – היא עברה את הרף, ומרצ נשארה בחוץ. בשנת 2024 כבר התאחדו השתיים במסגרת "הדמוקרטים".

בבחירות 2026 אחוז החסימה עיצב את המפה עוד לפני פתיחת הקלפיות. חילי טרופר, שהצהיר כי אינו רוצה "לשרוף קולות" אם מפלגתו לא תעבור את הרף, הצטרף לרשימתו של גדי איזנקוט. יועז הנדל, שנפרד ממנו, חבר לירון זליכה. השניים הגדירו את המהלך כ"חיבור טכני" והדגישו כי מדובר בשתי מפלגות עצמאיות שרצות יחד. כלומר, החיבור נועד לאפשר להן להתמודד יחד ולעבור את הרף, בלי להפוך אותן בהכרח למפלגה אחת מבחינה אידיאולוגית.

גם בימין החשש מאובדן קולות הוביל ללחצים לחיבורים. נתניהו הזהיר ש"מי שלא יעבור את אחוז החסימה שורף הקולות", וקרא למפלגות הקטנות להתאחד או לפרוש. ואכן, הציונות הדתית של בצלאל סמוטריץ' וזהות של משה פייגלין הגישו רשימה משותפת. לעומת זאת, עוצמה יהודית של איתמר בן גביר ועמך ישראל של עופר וינטר בחרו להתמודד בנפרד, למרות הקריאות להתאחד כדי לצמצם סיכון שיישארו מתחת לאחוז החסימה.

איפה החיכוך?

קיים מתח דמוקרטי. אחוז חסימה גבוה יותר עשוי לצמצם את פיצול הכנסת, להקטין את כוח המיקוח העודף של מפלגות קטנות ולהגדיל את הסיכוי להרכיב ממשלה יציבה ומתפקדת. מנגד, ככל שהרף גבוה, גדל הסיכון שקולות רבים לא יתורגמו כלל לייצוג – ולעיתים מדובר בעשרות ואף במאות אלפי בוחרים. כך נפגע עקרון הייצוגיות: העמדה שאותם אזרחים ביקשו לבטא בקלפי לא מקבלת ביטוי בכנסת.

ויש גם פרדוקס: אחוז החסימה נועד לעודד התכנסות למפלגות גדולות יותר ולצמצם פיצול פוליטי, אבל "חיבורים טכניים" מאפשרים במידה מסוימת לעקוף את האפקט הזה. שתי מפלגות יכולות להישאר עצמאיות ונבדלות מבחינה אידיאולוגית, אך לרוץ יחד כדי לעבור את הרף ו"להציל" את עצמן מהישארות מחוץ למשחק – ולהתפצל שוב לאחר הבחירות. כך אחוז החסימה עשוי לצמצם את מספר הרשימות שמתמודדות, בלי בהכרח לצמצם באותה מידה את הפיצול הפוליטי שמאחוריהן – ובכך להשיג רק באופן חלקי את אחת המטרות.

וההשפעה לא מוגבלת למפלגות. גם הבוחר עשוי להתלבט אם להצביע למפלגה שהוא מעדיף, או לבחור במפלגה שנראית לו "בטוחה" יותר מחשש שהקול שלו "יישרף". **לכן אחוז החסימה אינו רק כלל לחישוב תוצאות הבחירות – הוא אחד הכללים שמעצבים את המשחק הפוליטי עוד לפני שהקלפיות נפתחות.**